

slika Valentina Metzingerja Sv. Neža, ki zdaj zaradi varnosti visi v šentrupeški župnijski cerkvi. Stranska oltarja sta še prvotna, levi je posvečen sv. Mateju in je zelo predelan, desni pa sv. Jožefu. V srednji niši je stal kip sv. Mateja, ki so ga ukradli. V restavratorski delavnici v Novem mestu pa so še oljna slika na lesu sv. Dominika in sv. Neže, domnevno slikarja H.G.G. in kipa sv. Dominika in sv. Mateja.

P.c. sv. Kancijana v Gorenjih Jesenicah

Današnja podoba p.c. sv. Kancijana v Gorenjih Jesenicah je plod mnogih časovnih obdobij in prezidav. Čeprav se prvič določeno omenja

Anton Postl: Sv. Kancijan

1526 v seznamu cerkvenih dragocenosti, je cerkev po svojih zgodovinskih dokazilih stala vsaj že v 11. ali 12. stoletju. Temeljnih prezidav je bila deležna v 17. stoletju in sodi konceptualno v sklop podružnic šentrupeške fare, ki so bile za časa župnikov Adama Gospodariča in Štefana Belčiča pod vplivom vizitatorjev cerkvene verske obnove obnovljene v slogu renesančnih stilnih tendenc.

Cerkev je ohranila nekaj ostankov srednjeveške osnove: šilastoločni portal pod zvonikom in verjetni ostanek romanske gradnje na desni strani slavloloka. Zanimiva je tudi zaradi novogotskega zvonika, ki ponavlja obliko zvonika kapitelske cerkve sv. Nikolaja v Novem mestu in je po svojem stilnem obeležju pomanjšana uresničitev večje zasnove.

V cerkvi se nahajajo slike slikarja Antona Postla iz srede 18. stoletja: Sv. Kancijan, Sv. Elija, Sv. Kozma in Damijan ter Sv. Izidor. Na severni steni ladje visita sliki Srca Jezusovega in Srca Marijinega, ki sta lahko preslikano delo slikarja Mihaela Stroja iz srede 19. stoletja.

P.c. sv. Križa na Velikem Cirkniku

Cerkev sv. Križa stoji na vzvišenem zahodnem bregu vasi in jo tako tudi zaključuje. Od nje se razprostira pogled po okoliškem gričevju in je vidna daleč naokoli po Mirnski dolini. Svetišče in ladja imata skupno streho, na zahodu je prizidan zvonik, na južni strani svetišča pa je zakristija. V notranjosti polkrožno odprti slavlolok loči svetišče od ladje; obokana sta z banjastim obokom. Na zahodni strani je prizidan pevski kor na izredno lepih obočnih arkadah, ki imajo na vrhu zaključek v kamnitem profiliranim venčnem zidu.

Današnja podoba cerkve kaže na enoten obnovitveni koncept - čeprav nekateri znaki opozarjajo na njeno srednjeveško osnovo - ki je bil izveden sredi 17. stoletja, kakor cerkve na Zaloki, Gorenjih Jesenicah in pri

pogled proti pevskega koru

gotski kip sv. Pavla

sv. Rupert in sv. Pavel, ki sta sedaj v šentrupeški župnijski cerkvi, pa sta celo gotskega porekla, domnevno iz gotskih oltarjev šentrupeške cerkve; po izročilu je oltar prvotno stal v župnijski cerkvi in so ga šele kasneje prestavili na Veliki Cirknik.

Na severni steni ladje blizu kora visi oljna slika Matije Koželja Križanje iz leta 1900. Menze vseh treh oltarjev in prižnica so sočasni z obnovo cerkve.

Kapela sv. Križa na pokopališču v Šentrupertu

Naročili so jo grofi Barbo za grobnico svoje družine pri Poseolijevi stavbarski delavnici. Blagoslovljena je bila 13. novembra 1859. Po svojem stavbnem pojavu je kapela utelešen ideal novogotskih stavbnih

sv. Florijanu v Mokronogu. Delavnica, ki je te cerkve obnavljala po geslu vizitatorjev "več svetlobe v cerkve", je bila zasidrana v italijanskem okusu 17. stoletja. Cerkev sv. Križa na Velikem Cirkniku je ena tipičnih, po kvaliteti pa tako dobrih, da bi lahko nadomestila marsikatero župnijsko cerkev v tistem času.

V cerkvi stojita dva oltarja. Veliki je bil postavljen 1799. leta in leta 1900 močno predelan. Slika Antona Postla Križanje, ki je zapirala osrednjo nišo, zdaj visi v šentrupeški župnijski cerkvi. Levi stranski oltar Matere Božje je odlično rezbarsko delo iz časa prezidave cerkve. Uvršča se med tiste rezane zlate oltarje, ki so nadomestili v dobi reformacije odstranjene oltarje po naših cerkvah. Marija in nekateri svetniki na oltarju niso istočasni z angelskimi glavica-mi in nekaterimi deli ogrodja,

ambicij, ki so se širile po Evropi sredi 19. stoletja; oplaja se ob zgodovinskem spominu in izživlja v dekoraciji in na stavbni konstrukciji. Celota daje vtis igrivosti trdnih in navideznih stavbnih elementov, ki se spreminjajo v slikovit privid kakšnega izdelka iz marcipana, na videz zelo dragocene, vendar začasne odrske kulise. Kot tako z izrazitimi znaki tovrstnega občutka jo lahko uvrstimo med najlepše primerke novogotske arhitekture nasploh. Prvotni križ visi zdaj obnovljen na dvorišču šentrupeškega župnišča.

pogled iz zahodne strani na kapelo

Križev pot pod Veselo Goro

Prvi križev pot so postavili že leta 1730. Kapelice so bile večkrat obnovljene, nazadnje leta 1992. Niše v kapelah je poslikal Matija

Bradaška 1874. leta. Kapelica božjega groba je bila zgrajena leta 1749 po zgledu božjega groba v Palestini. Leta 1879 so sezidali novo kapelo Žalostne Matere Božje v novorenesančnem slogu; namesto svetišča so obdržali staro kapelico božjega groba, veliki oltar pa so naslonili na slavlolok.

Kapela Žalostne Matere Božje izpričuje nenavadno eleganco novega, sicer lahko zelo pustega novorenesančnega sloga. Notranjost je prostorna in svetla. Ugoden občutek prostora izhaja iz sorazmerij dolžine, širine in višine ter z južne strani prihajajoče obilice svetlobe skozi visoka in široka okna.

pogled v obočno kompozicijo

Zasnova in realizacija: **STUDIO 5** Marko Kapus
Besedilo: dr. Marko Marin
Fotografija: Marko Kapus
Izdajatelj in založnik: Župnijski urad Šentrupert
Priprava in tisk: Marginalija
Šentrupert, februar 1996

v objemu

Slovenija

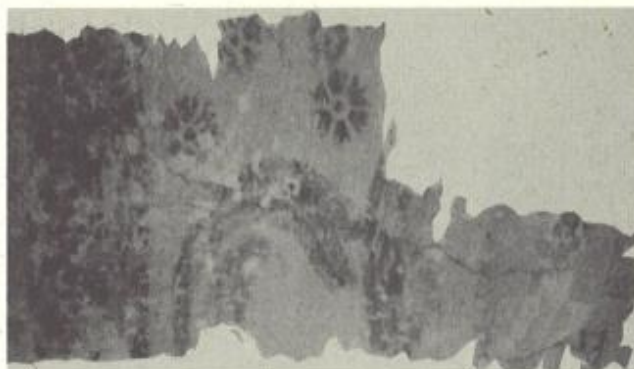
Temenice in Mirne

PO PODRUŽNIČNIH CERKVAH
ŠENTRUPERŠKE ŽUPNIJE

P. c. sv. Barbare na Okrogu

P. c. sv. Barbare predstavlja s svojim izredno izpostavljenim položajem najizrazitejšo tipiko tistega, kar tuje imenujejo "tipično slovensko", tj. bela cerkva na vrhu hriba. Njen nastanek in razvoj sta dovolj zapletena; iz zgodovinskih sporočil se da sklepati, da je nastala v dveh stilo različnih obdobjih: v pozni gotiki in renesansi, izključena pa ni niti možnost, da bi vsaj del severne stene ne bil tudi še romanski.

ostanek freske na petosminskem zaključku svetišča

Za podružnično cerkvico ima nenavadno lepo svetišče s petosminskim zaključkom, od zunaj razgibano s trikrat stopnjevanimi oporniki in razmeroma širokimi ter visokimi šilastoločnimi okni in s kamnitim krogovičjem v obliki ribjega mehurja. Spodaj je opasano s prireznim podzidkom, zgoraj pa zaključeno z navzdol prireznim venčnim zidec. Notranjost je s šilastoločnim slavalokom deljena na dva dela: svetišče je obokano s kitastorebrastim obokom, v ladji pa je obok nastal kasneje, je bolj maskiran, kakor pa stavbno izveden. Za zgodovino nastanka sta pomembna dva sklepnika: eden ima plug, drugi pa prekrizana srpa (srpe imajo v svojem grbu Bogenšperški). Ostanke fresk pripadajo slikarju, ki je slikal freske v šentrupeški cerkvi, na Mirni, v Podpeči in na Ševnici. Čas nastanka svetišča torej ni nedokazljiv in spada v krog delavnice, ki je obokala ladjo v šentrupeški župnijski cerkvi. Ladja je

datirana z letnico 1637 in predstavlja prvi primer vdora renesančne stavbne miselnosti, ki jo je v šentrupeško faro pod vplivom katoliške verske obnove uvedel župnik Baltazar de Albertinis (do leta 1644).

Oprema je bila nekdanj zelo dragocena. Ostali sta še sliki Antona Postla Sv. Barbara in Pieta, zdaj hranjeni v šentrupeški župnijski cerkvi. Slika Brezmadežne Fortunata Berganta pa je po letu 1952 izgubljena in se doslej za njo še ni našla nobena sled. Omembe vreden je tudi novogotski oltar sv. Barbare.

Anton Postl: Pieta

Zvonik je v pritličju štirioglat, v višini cerkvene strehe pa preide v osmerokotnik. Pokrit je z osmerostrano piramido s trikotnimi čeli. Je novejšega izvora.

P. c. sv. Duha na Vihru

Nad zaselkom Hrastno stoji nekoliko zamaknjeno podružnična cerkev sv. Duha na Vihru. Njena zgodovina je zelo zapletena. Je razmeroma zgodaj izpričana in je ena najstarejših podružnic v šentrupeški župniji. V listinah je izpričana 1275. leta, polkrožni romanski portal pa priča o njenem starejšem izvoru. Svetišču je bila ladja prizidana še pred letom 1644, ko so v njej postavili dva lepa renesančna oltarja. Leta 1823 sta bila prizidana zvonik in zakristija, v ladji pa so 1836. leta prvotni lesen strop nadomestili z oboki.

romanski portal v južni steni ladje

Svetišče je enotno, sezidano iz ene zamisli v obliki starih slovenskih gotskih cerkva s petosminskim zaključkom in rebrastim obokom. Šilastoločni slavalok loči svetišče od ladje, ki je bila večkrat prezidana.

Svetišče in slavalok sta poslikana s freskami, slavalok tudi na ladijski strani; te so v dediščini srednjeveške tradicije zelo pomembna ostalina, čeprav se iztekajo že v začetek renesanse. Datirane so med letoma 1500 in 1510. Najzanimivejša upodobitev je družba apostolov na severni strani svetišča, med katerimi je v sredini sv. Jakob s portretnimi potezami naročnika v maski romarja.

sv. Jakob s portretnimi potezami naročnika

Glavni oltar je iz leta 1753, pomembnejša pa sta stranska oltarja z letnico 1644: desni je posvečen štirinajstim pomočnikom v sili in levi sv. Ani. Oba sta primer skromne, a slogovne neoporečne rezbarske delavnice z oznako H.G.G. (Hans Georg Geigerfelder), ki je med leti 1641 in 1655 izpričan tudi v drugih podružnicah na območju mirnske in ribniške doline. Domnevno je lahko predhodnik delavnice, ki se je ob koncu 17. stoletja razvila v eno najkvalitetnejših rezbarskih oblikovalk oltarjev z bujnim rastlinjem, ki je imela sedež nekje na Dolenjskem, najbrž v Novem mestu.

P. c. sv. Neže na Zaloki

Visoko nad Zabukovjem, severno od vasi Zaloka se dviga podružnična cerkev sv. Neže, najbolj proti zahodu oddaljena cerkev šentrupeške fare. Cerkev je bila sezidana sredi 17. stoletja, v času, ko sta župnikovala Adam Gospodarič (1644 - 1655) in Štefan Belčič (1655 - 1689), na pobudo protireformacijskih težnj takratnih vizitatorjev. Na zunaj je cerkev enotno zidana s petosminskim zaključkom, ki ima zelo odprte stranice. Na zahodni strani je prizidan zvonik. Znotraj je cerkev deljena na svetišče in ladjo s polkrožnim slavalokom. Svetišče je obokano s šilastoločnimi kapami, ki prehajajo v plitko bočno banjo. Ladja ima lesen strop z latami nakazanimi kasetami.

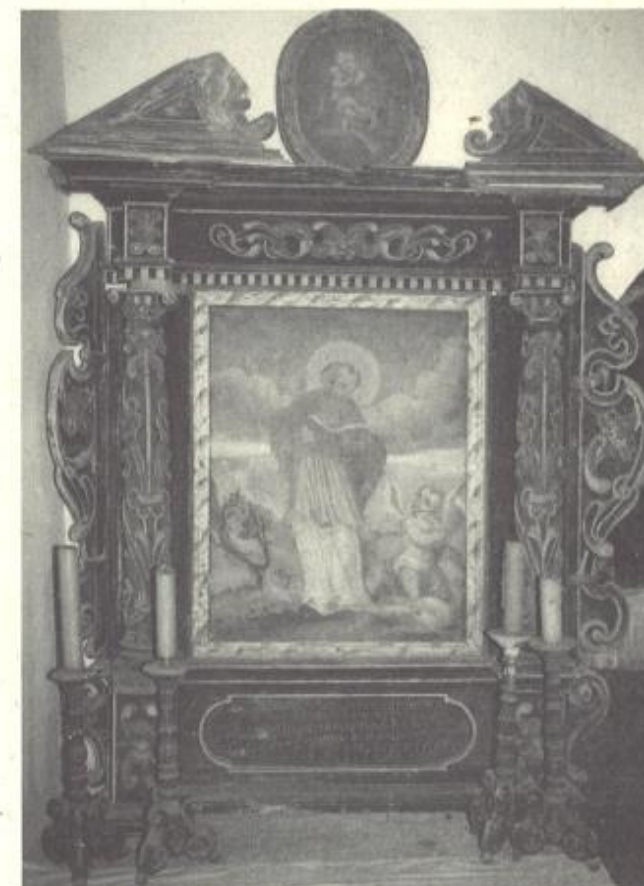
Valentin Metzinger: Sv. Neža

V svetišču je bil leta 1855 postavljen nov oltar na starejšo kamnito menzo, ki ima spodnji rob posnet. Spredaj jo zapira antependij z

Anton Postl: Sv. Jožef, antependij glavnega oltarja

naslikano masko zaves, patronirano z ornamentiko vrtnice in medaljonom na sredini, v katerem je slika sv. Jožefa, izvrstno umetniško delo slikarja Antona Postla iz 2. polovice 18. stoletja. V oltarni niši je bila

levi stranski oltar sv. Mateja